

Časopis pro pěstování matematiky a fysiky

Karel Sovák

O katalogisaci sbírek

Časopis pro pěstování matematiky a fysiky, Vol. 70 (1941), No. Suppl., D216--D218

Persistent URL: <http://dml.cz/dmlcz/121844>

Terms of use:

© Union of Czech Mathematicians and Physicists, 1941

Institute of Mathematics of the Academy of Sciences of the Czech Republic provides access to digitized documents strictly for personal use. Each copy of any part of this document must contain these *Terms of use*.

This paper has been digitized, optimized for electronic delivery and stamped with digital signature within the project *DML-CZ: The Czech Digital Mathematics Library* <http://project.dml.cz>

nálním přínosem do odborné literatury. Bude snad možno, aby jednotlivé návody alespoň k těžším pokusům byly uveřejňovány v Časopisu v takové formě, aby se jejich separátních otisků mohlo použití k doplňování školní kartotéky pokusů.

O katalogisaci sbírek.

Ing. Karel Sovák, Praha.

Zvýšení výkonů v nejrůznějších oborech je umožněno standardisací. Tato snaha zasáhla i do školství, zejména poslední úpravou časovou. Pětačtyřicetiminutová hodina je pro reálné předměty velmi krátká, zejména jsou-li konány pokusy. Proto je nutno ušetřiti na čase vhodným provedením pokusů a jejich urychlenou přípravou. U správců sbírek chemických, fyzikálních i jiných, kteří jsou na místě už delší řadu let, nečiní vyhledání určitého předmětu nebo součásti přístroje nijak zvýšenou námahu, naproti tomu u těch, kteří tam působí kratší dobu, nebo nových je tato neschůplost ve vyhledávání zdrojem svízely tím větší, čím je větší rozdíl v různosti stáří sbírek a jejich obsahu. Zejména u starých ústavů se vyskytují ve sbírkách vskutku museální kusy, u kterých je možno jen se dohadovati o způsobu upotřebení, neboť není pamětníka, který by s nimi manipuloval. Může to býti třeba velmi instruktivní přístroj, ale stává se pak jen inventárním číslem. Rovněž nahlédnutí do katalogu nepodává žádoucího vysvětlení, zejména je-li tam přístroj uveden jen pouhým jménem, na př.: Přístroj Ciamiccionův nebo Schiffův. A jsou-li jeho pozůstatky uloženy s jinými zbytky v jediné krabici, nedopátráte se nikdy, jak takový přístroj vypadal. Ve sbírkách jsou přístroje, které se už po řadu desetiletí nevyrobějí, jejich sestavení a manipulace s nimi je tedy pro nového správce při nejmenším obtížná. Byla a je vždy škoda, že s každým odchodem učitelovým odejdou z ústavu i jeho praktické poznatky týkající se příslušné sbírky a jeho nástupce musí je znova pracně získávat. Proto také vznikla snaha po standardisaci pomůcek, aby každý učitel, i když přijde na nový ústav, našel tam pomůcky, se kterými je zvyklý manipuloval, nebo aby u tamějšího přístroje našel návod k jeho použití.

S tím souvisí také vyhledávání pomůcek v katalogu. Bez nadsázky se může říci, že katalogisování sbírek je na každém ústavu jiné. Že tím trpí noví docenti a částečně i vyučování, je nadsadě. Rozdělení katalogů na oddělení je na každém ústavě jiné. Označování oddělení u některých sbírek římskými číslicemi

nepraktické, protože je nepřehledné, doporučovalo by se používat latinských písmen a arabských číslic, na př.: A 17, D 125 a pod.

Inventování se dříve dalo podle různých směrnic, takže jsem poznal ve sbírkách chemických případy, že chemikálie měla určité číslo, příslušná láhev měla jiné číslo a další číslo patřilo podnosu pod láhvi, nebo byly inventovány věci, které pro jejich drahotu nebyly zakoupeny. Někdy jsou inventovány věci malicherné, jako: Drát 20 cm dlouhý, 4 otavené tyčinky a pod.

Bolestnou kapitolou zejména fyzikálních a přírodopisných sbírek jsou věci spotřebné: sklo, kyseliny, barviva a pod. Když taková věc je vedena prostě jako věc spotřeby, neobjeví se o tom vůbec záznam v inventáři ani katalogu. Je však v zájmu řádného vyúčtování, aby i taková věc spotřební byla jednou pro vždy inventována, na př.: Kyselina sírová č. inv. 805, č. kat. M 7 a pak při doplňování této látky bude na účtu poznámka „K č. 805“, v inventáři u č. 805 a v katalogu u č. M 7 pak poznámka: „Doplněno (koupeno) 500 g 1940/41“.

Před válkou bylo ve mnohých sbírkách zvykem, že inventování, hlavně přístrojů, se dalo tak, že pod přístroj, který sám nebyl nijak označen, se vsunul karton s příslušnými inventárními údaji. Tento způsob měl však později tu vadu, že při přemístění sbírek nebo při velké frekvenci se tyto kartony zaměnily nebo ztratily. Pak pro nového správce je identifikace velmi nesnadná, někdy i nemožná, když podobných přístrojů je několik. Proto je nutno jednotlivé kusy vhodně popsat, aby označení bylo čitelné, na vhodném místě a bez porušení funkce přístroje. Viděl jsem odstrašující případ vadného popisu, kdy hranol na rozklad světla byl popsán inventárními údaji několik cm vysokými uprostřed lámavých ploch. Doporučuje se popis jen inventárním číslem. U chemikálií uspořádaných podle určitého systému je pro rychlé jejich zařadování velmi výhodné použití pořadových čísel napsaných na malá lepící kolečka.

Jednotnost katalogisování a popisů je důležitá jako už prováděná normalisace přístrojů. Bylo by vhodné, kdyby spoluprací odborníků, kteří už po leta vedou příslušné sbírky, byly vypracovány směrnice pro katalogisování, které by pak tiskem byly vydány a zavedeny na všech ústavech. To ovšem předpokládá, že by byla ponechána jen kniha inventární a katalog byl založen nový. Opravy záznamů by se pak pro větší přehlednost mohly provést v inventáři na, př. modrým inkoustem.

Jisté je, že touto změnou by byla vložena na bedra správců sbírek určitá práce, která by však byla jen v zájmu celku a kterou by ocenili teprve jejich nástupci.*)

*) Zakládá-li se nový katalog, bylo by účelné ho založit podle jednotného, předem uvažovaného vzoru.

Uvedené poznámky, fakta i návrhy nečiní si samozřejmě nároků na úplnost a vítám spolupráci každého, kdo má o věc zájem. Zajímám se o zkušenosti a názory jiných a proto prosím každého správce sbírek, který by mohl doplnit uvedené, aby svoje údaje a návrhy poslal do kanceláře Jednoty na moji adresu, neboť bych je chtěl podrobně propracované předložit kolegům k posouzení.

Doplňky českého chemického názvosloví.

B. Souček, Praha.

V lednu t. r. skončila svoje práce názvoslovná komise, ustanovená při České chemické společnosti v Praze. Komise byla složena z učitelů chemie na našich vysokých školách; za předsednictví prof. dr. ing. Hanuše zasedali v ní: prof. dr. J. Baborovský, prof. dr. J. Dubský, prof. dr. J. Heyrovský, prof. dr. J. Křepelka, prof. dr. ing. Milbauer, doc. dr. A. Richter, doc. dr. St. Škramovský a prof. dr. E. Votoček. Úkolem komise bylo vypracovati směrnice pro názvy některých druhů anorganických sloučenin, pro které jsme dosud neměli příhodných jmen, vytvořených v duchu českého jazyka.

Dosavadní naše chemické názvosloví, tak jak je denně používáme, bylo upraveno pracemi předchozích názvoslovných komisí, které v letech 1914 a 1917 ustanovily principy, podle nichž se mají tvořiti jména jednoduchých anorganických sloučenin. Jde tu, jak známo, v podstatě hlavně o dvě zásady: 1. jméno sloučeniny je sestaveno dualisticky, t. zn. je utvořeno dvěma slovy, jménem podstatným odvozeným od názvu aniontu, po případě od názvu složky elektronegativnější, a přídavným, které se odvozuje od názvu kationtu, ev. složky pozitivnější; 2. jména v názvu mají připojenu některou z osmi známých charakteristických koncovek. Podle nich můžeme ihned určití poměr, v němž jsou prvky v určité sloučenině zastoupeny. To je výhoda a přednost českého názvosloví, kterou se nemůže pochlubiti již žádný jiný jazyk. Všude jinde se musí užívati více méně složitých způsobů, aby se v názvu naznačilo složení sloučeniny, případně různý valenční stupeň prvků v ní obsažených: předpon hypo-, hyper-, sub-, koncovek -o, -i, a pod. V poslední době ve snaze po přesném označení sloučeniny píše se valence příslušného prvku číslicí do názvu sloučeniny za jméno prvku, nebo se počet atomů prvku obsaženého ve sloučenině vyjadřuje řeckou číslovkou (dinitrogen pentoxyd), nebo opět číslicí (arsen (5) sulfid). Nikdy tím však není dosaženo výstižné jednoduchosti českého názvu.